

CONTURAREA UNUI MODEL EXPLICATIV AL GLOBALIZĂRII. GLOBALIZAREA ȘI ECONOMIA ROMÂNIEI

*Prof. univ. dr. Coralia Angelescu, Prof. univ. dr. Dinu Marin,
Prof. univ. dr. Dumitru Ciucur, Lect. univ. dr. Cristian Socol,
Asist. univ. dr. Marius Marinaș*

„Suntem prima generație din istorie căreia i se cere să organizeze și să administreze lumea, prin recunoașterea responsabilității universale a tuturor oamenilor, a dreptului egal la dezvoltare susținută și a datoriei universale privind solidaritatea”

*Michel Camdessus,
președinte FMI*

Este un adevăr tot mai evident că globalizarea nu poate fi receptată în complexul său ideatic fără un model explicativ al lumii. Evoluția lucrurilor în istorie ne-a creat reflexe explicative, ticuri de percepție și stereotipuri analitice atât de înrădăcinate în modelul cultural universal încât recurgem de regulă la analogie pentru a înțelege un fenomen sau proces social. Expresia „nimic nou sub soare” marchează cel mai bine captivitatea noastră confortabilă în ceea ce știm de la școală și pare să fie suficient pentru a dezvolta oricând raționamente în legătură cu orice.

În prima parte a contractului - (*Modelul explicativ al globalizării. Tranziția Globală*) prezentăm caracteristicile noului model explicativ de înțelegere a fenomenului globalizării, comparativ cu vechiul model. De asemenea se face o analiză a aproximărilor adecvate și inadecvate asupra globalizării.

Nu pe altă filiație se arată adevărata cauză a respingerii a ceea ce strică obișnuința, datul, comoditățile, inclusiv de cunoaștere. Noul mai totdeauna și pretutindeni și-a găsit greu susținere majoritară. Școala ca atare a fost prudentă în a adopta cunoștințele revoluționare. Inovația științifică reprezintă încă o ciudățenie pentru mulți. Schimbarea modelului explicativ inculcat de educație devine o agresiune de temut, inacceptabilă pentru cea mai mare parte a indivizilor planetei. Mai degrabă sunt relevante ignoranța, minciuna, manipularea, suficiența decât predispoziția pentru schimbare, mai ales în ceea ce privește modelul explicativ a ceva.

„Globalizarea este, fără îndoială, cuvântul (– cheie și –litigiu) cel mai des folosit și abuzat, cel mai rar definit și probabil cel mai neînțeles, nebulos și spectaculos din punct de vedere politic al ultimilor și viitorilor ani.” (Beck, 2003)

Globalizarea nu poate fi nici pe deplin *globaluție* (Friedman, 2001), în măsura în care aceasta se vrea un proces de extindere dinspre centru spre periferie a valorilor modelului unic global, în sensul de revoluție din afară, de import de standarde prin care inovația devine preeminentă asupra tradiției și se forțează modernizarea ca uniformizare culturală. După cum ea este esențial, funcțional și randamentul mai mult decât sinteza globalului și localului, devenită *glocalizare* (Beck, 2003) și oricum cu mult mai mult decât romanticul „*sat global*” (McLuhan, 1997).

Distingerea netă dintre *globalizare*, *globalism* și *globalitate* propusă de Ulrich Beck (Beck, 2003) vine să restabilească nu doar sensurile noțiunilor ca atare, ci și să pună în lumină piste greșite ale unor analize, chiar în vogă, despre globalizare, împinsă fie spre sensul variantei extreme și ultime de control al unei părți asupra întregului Glob, sau ca sinonim al imperialismului pieței, redate de *globalism* (cu nuanțele de mondialism sau hegemonism american), fie spre sensul specific problemelor comune ale omenirii, mai mult sau mai puțin soluționabile, de tipul sărăciei, criminalității, poluării, dezvoltării etc., ce exprimă conținutul noțiunii de globalitate, ca sinonim al interdependențelor dintre părți.

În fapt, ca problematică specifică, globalitatea redă cel mai bine limitele ordonării și reordonării lumii după principiul adversității. Probleme de natură globală sau percepute și afirmate ca atare de-a lungul timpului exprimă, fiecare în felul său acut, neputințele lumii structurate de principiul adversității, al concurenței care pe care. Pe această filieră și în legătură cu problemele globalității, mai ales cele care întrețin clivajele sociale, se teoretizează și se practică exploatarea, sub cele mai terifiante formule ideologice, unele ajunse oficial regimuri și sisteme politice.

Globalismul face parte din clasa noțională a imperialismului, ca formulă de forță girată de principiul adversității. El este totuși o haină de lux, academică, pentru reprezentările internaționaliste, deviate în cele din urmă în ambițiile mondialismului și hegemonismului, cu varianta sa actuală, ce convinge cu seducția modelului productiv, de succes, ca și a modelului de viață, de tipizare culturală și comportamentală.

Globalismul este cel care încearcă efectiv, și chiar reușește, să se propună drept globalizarea propriu-zisă. Distribuția puterilor în maniera globalistă – când o parte domină toate celelalte părți ale Globului ca întreg – întârzie recurgerea la noul principiu ordonator al lumii, care se anunță a fi competiția, pentru că în situația de competiție s-ar redisputa configurarea mecanismelor de gestiune a puterilor între părțile întregului. În aceste condiții învingătorul n-ar mai putea să ia totul și definitiv. Formulări nevinovate de genul „globalizarea va fi americană sau nu va fi deloc” (Friedman, 2001) arată temeiurile adânci ale globalismului și interesul acestuia de a se substitui globalizării, alterându-i sensurile și mobilurile.

Confuziile de sens par să fie un simptom al suficienței intelectuale, dar agresiunea studiilor de acest fel, în absența alternativei corecte, riscă să instituie regula la nivelul cunoașterii comune. Standurile librăriilor sunt ofertante ale unor cărți – nu puține la număr și nu aparținând unor autori fără pretenții – în care se prezintă globalizarea ca fiind globalitatea anistorică, căutându-se cu metodă rădăcini în arheologia experimentelor puterii sau propunându-ne periodizări începând cu puseurile transtribale ale preistoriei. După cum altele ne bombardează cu avantajele sau dezavantajele globalismului văzut fie ca soluția mântuirii prin revenirea într-un Eden artificial, fie ca înspăimântătoarea globalizare, eșuând în construcții emoționale, motivate ideologic, în legătură cu hegemonismul american.

Având încărcătura unei noi ordini economice și politice, globalizarea – am văzut – propune un alt principiu ordonator al lumii decât cel care explică globalismul și chiar și globalitatea, adică *principiul adversității, conform căruia fiecare parte are tendința de a controla alte părți, dacă se poate întregul*. Lunga istorie a războaielor și imperialismelor de tot felul nu constituie altceva decât fenomenologia acestui principiu. Stadiul actual de hegemonism american este expresia ultimă a manifestării acestui principiu (Brzezinski, 2000).

Este de așteptat ca globalizarea să vină cu un alt principiu de ordonare a lumii, care să ofere o variantă radical diferită de gestionare a puterilor, chiar și de alocare a resurselor pe planetă, care să genereze un alt culoar de relevanță a acțiunilor, o altă sferă de repere relaționare pentru o ordine economică și politică aptă să depășească nevrozele istoriei.

Globalizarea este în esență o problemă rezolvabilă doar prin și de către societatea globală.

Nu încapă îndoială că globalizarea este o stare potențială, ce ține de viitor, prezentul fiind substanța principiului adversității, eminentamente antiglobalizare sau cel puțin străin de sensurile globalizării.

Iată de ce pentru globalizare vorbim de principiul competiției într-un *întreg care este mai mult decât suma părților, în timp ce părțile tind să imite întregul*, adică fiecare să dea performanța pozitivă ce alimentează coeziunea dinamică a întregului.

Până la globalizare s-a vorbit de starea ideală ca fiind cea a echilibrului de forțe. O dată cu globalizarea se va vorbi de dezechilibrul favorabil, acesta reprezentând capacitatea unui sistem de a-și menține performanța funcțională și de randament în condiții de schimbare permanentă (Dinu, 1987). Adică el definește dinamica dintre părți într-un întreg ce limitează progresiv starea departe de echilibru (Prigogine, Stengers, 1997).

Autoorganizarea sistemelor deschise devine trăsătura funcțională a societății globale.

Globalizarea apropie lumea de umanitatea sa specifică, anulând traseele posibile anterior ei prin care s-ar putea ajunge în lumea postumană (Fukuyama, 2004).

Globalizarea, prin paternul său uman, este un ideal de o asemenea anvergură. Globalizarea este o nouă deschidere a traseului lumii către ea însăși, cea care ne mântuiește de nevroze alimentate ideologic și ne lecuiește de spaime de genul celor provocate de iminența sfârșitului istoriei (Fukuyama, 1998).

Globalizarea este constrângerea „soft” pentru libertățile încercate sau visate de om, după cum ea este chiar expresia fidelă și funcțională a acestor libertăți.

Premisele noului model sunt: piețele sunt complet liberalizate; comerțul este liber; intrarea și ieșirea pe/de pe piață este deschisă fiind bazată în exclusivitate pe performanța economică; există libera circulație a forței de muncă, capitalului și persoanelor

Există o serie de **abordări inadecvate ale globalizării**:

1. Globalizarea – presupune concentrarea progresivă a economiilor naționale cu ținta de a crea o economie mondială coerentă
2. Globalizarea – o tendință de natură pur transnațională impusă de firme sau companii transnaționale
3. Globalizarea – excesul unei singure megatendințe – expansiunea pieței capitalului

Aproximările adecvate ale globalizării sunt:

1. Procesul prin care oamenii înțeleg să accepte ceea ce-i aseamănă, punând în surdină ceea ce îi separă
2. Procesul de tranziție globală – tranziția postcomunistă plus tranziția postcapitalistă
3. Procesul de funcționalizare a economiei globale, care inclusă în cadrul societății globale este în stare să creeze structuri de decizie globală pentru soluționarea problemelor globale
4. Procesul în care funcția obiectiv vizează întregul, cu scopul de a elimina adversitatea

Karl Popper (2002) consideră că “globalizarea seamănă cu senzația implacabilă despre ceva care și-a trimis substanța în prezent (cu semnificații doar în viitor), dar ne agreează ca și când a fi prezentul”. De fapt, teoriile de până acum, cunoștințele de până acum nu compun nici logic, nici mecanic modelul explicativ al globalizării.

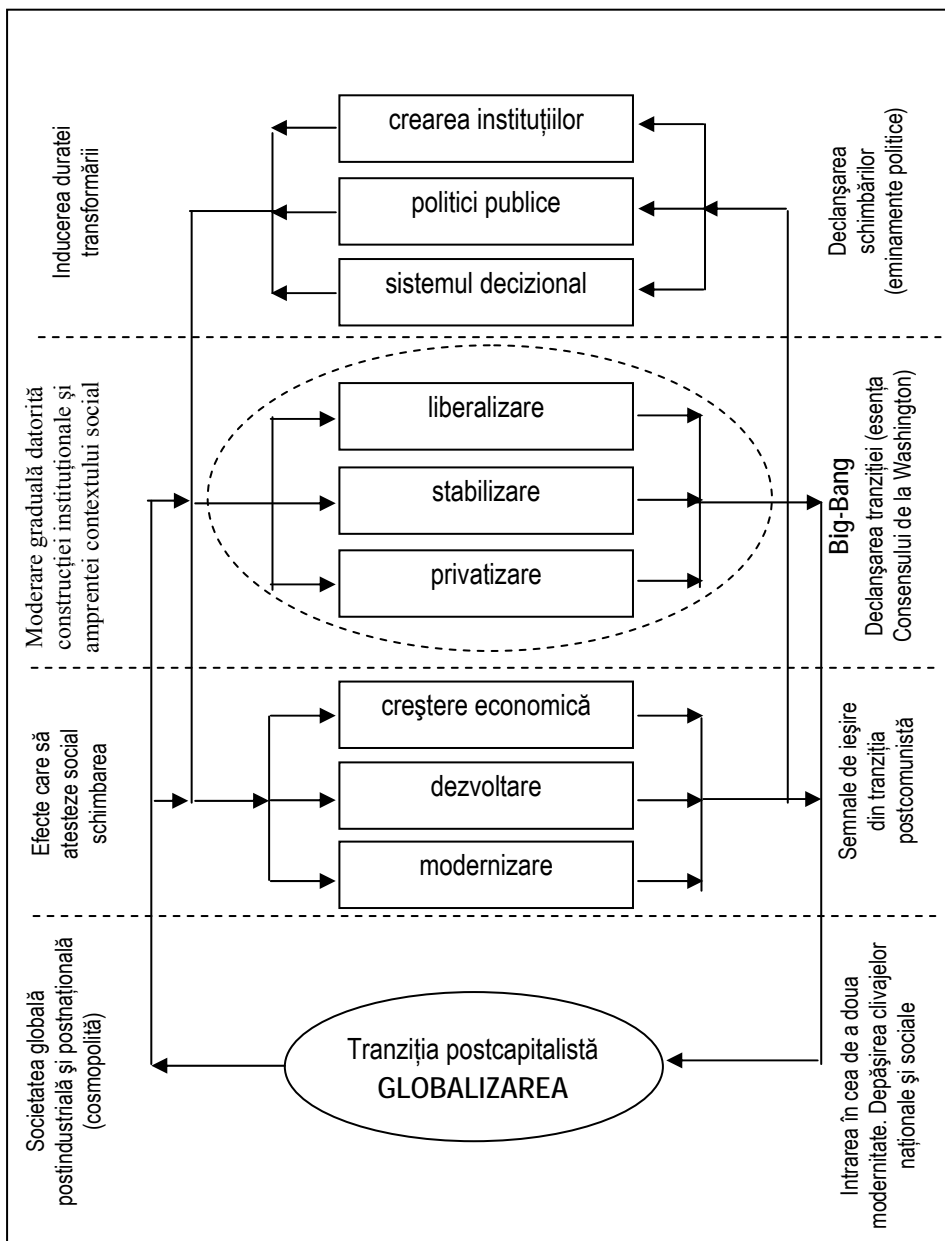
Dilemele globalizării sunt:

- ⇒ Integrarea globală are nevoie de integrarea financiară, de circulația internațională a capitalului. Dar precum ne-au arătat evenimentele din ultimii ani, crizele financiare internaționale pot duce la dezintegrarea globală. (Lawrence Summers – secretar Trezoreria Americană, 2000)
- ⇒ Oamenii au o nedisimulată loialitate față de cei apropiați, față de familie, comunitatea locală și națională, religia împărtășită etc. Oamenii nu au aceeași opinie cu privire la ce este bine și ce este rău (Daniel Dăianu, 2002).
- ⇒ Instabilitatea structurală a capitalului nu ajută comerțul între state și poate conduce la crize generale.
- ⇒ Efectele de contagiune și cauzalitate, funcționarea actualului sistem global, interacțiunea economic-social

A doua parte a proiectului (*Locul României în economia globală*) se precizează *elementele definiției ale modelului european, ca aproximare avansată a globalizării*. Apoi se analizează *procesele definiției ale aderării României la modelul european și se conturează o schiță de strategie privind integrarea României în Uniunea Europeană*.

În esență, România parcurge o tranziție internă, desfășurată pe trei aliniamente: liberalizare politică și economică, restructurare generală, cu un pivot puternic în privatizare și stabilizare macroeconomică, pe fondul microdinamizării economiei reale. În paralel, aceste procese transformatoriale sunt potențate de efortul de compatibilizare cu proiectul european, urmând logica aderării la Uniunea Europeană. Atât ceea ce presupune tranziția la economia de piață, cât și îndeplinirea condiționalităților de aderare la UE se înscriu în tendința generală a globalizării, în fapt România urmând un traseu tranzițional care o aduce mai aproape de tendințele definite de lumea globală.

Caseta 1. Tranziția globală

În același timp și în esență, *tranziția*, fie cea internă, fie cea externă (aderarea), ca și cea globală, *nu-și justifică legitimitatea și nu-și asigură aderența socială dacă nu are drept finalitate funcționalizarea trinomului creștere-dezvoltare-modernizare*.

Tranziția noastră nu are cum să fie altceva decât o cale nouă de creștere economică, regăsită cât mai repede și cât mai consistent în dezvoltare și modernizare.

Propune în finalul proiectului de cercetare o *schiză de strategie privind integrarea economiei românești în culoarul de relevanță al economiei globale*.

Proiectul contemporan de modernitate, declanșat pentru noi prin tranziția postcomunistă și continuat prin convergența cu modelul european de economie și societate, încearcă să instituie un mecanism universal de sincronicitate. Trebuie menționat că, deși atmosfera generală este marcată de liberalism economic, proiectul este favorizat de constructivism social și de inovare socială, dar de natură organică prin aderența sa globală.

Primul pas este să punem în surdină disputa dintre intervenționism și liberalism și să folosim arsenalul tehnic al amândurora pentru scopul unic și vital de a întoarce sensul de evoluție al economiei din ultima perioadă, adică spre creștere.

Al doilea pas este să ștergem ambițiile de a menține contrapunerea dintre economia simbolică și economia reală, pentru că raporturile dintre ele presupun acum starea minimală ca acestea cel puțin să funcționeze, și nu de a se stabili supradeterminări, oricum specifice altor economii, acelea cu sănătate și putere consolidate.

Al treilea pas, care, fiind deja făcut, înseamnă că vom fi plecat cu hotărâre la drum, presupune să se limiteze efectul coroziv al politicului pentru a da cale liberă întemeierii strategiilor pe criterii exclusiv de raționalitate economică.

Al patrulea pas, când deja vom fi în accelerare, presupune să punem accentul pe inițiativa privată în reforma proprietății, cea care să tragă după sine și după chipul său performant restul economiei.

Adevărata piață nu poate fi decât rezultatul unei asumări raționale a riscului de către inițiativa privată.

Privatizarea prin transferul proprietății de la stat la particulari arată că nu duce, cel mai adesea, la funcționalizarea imediată a pieței, ba chiar, așa cum s-a desfășurat aceasta, pervertește în multe situații și locuri relațiile de piață.

În fine, al cincilea pas, în etapa relansării, presupune să se asambleze resorturile fine ale tranziției postcomuniste la cele prefigurate de cealaltă tranziție, centripetică și coexistentă, care caracterizează capitalismul în faza sa globală, adică în ceea ce am numit chiar tranziție postcapitalistă.

Limitarea la obiectivele politice transformă tranziția postcomunistă într-un proces de periferizare a unor economii, în absența racordurilor esențiale cu megatendințele tranziției postcapitaliste.

Iată pe scurt orizontul în care ar trebui să se miște economia românească pentru a regăsi șansa de a se integra în economia europeană și de a se înscrie temeinic pe magistralele globalizării.

Problema este una a efortului propriu, a angajării fără complexe într-o evoluție complexă. Că se va reuși sau se va rata acest obiectiv presupune un răspuns la întrebarea existențială dacă România va mai avea sau nu viitor.

Ceea ce este cel mai important este faptul că reușita în schimbarea în care este angajată România depinde în proporție covârșitoare de conștientizarea influențelor externe inevitabile și de dimensionarea lor astfel încât să nu dijmuiască efectele rezonante ale tranziției în planul prosperității.

Evident că aici se pune și problema unei noi abordări a valorilor naționale perene, a celor care au definit și au motivat poporul român de-a lungul istoriei.

Este un adevăr peremptoriu faptul că acum altfel se modelează interesul național pentru a-și păstra finalitatea așteptată.

Judecarea a ceea ce poate țara să dea avantajos pentru ea în exterior și ce poate primi rezonabil din afară, în condițiile în care procesele integraționiste, de factură transnațională, având ca țintă globalizarea funcțională, cel puțin sub aspect economic, constituie un cadru natural căruia nu i se poate sustrage nimeni fără riscul periferizării, se arată a fi o operație obligatorie în fundamentarea oricărei strategii a tranziției.

Într-adevăr este vorba de o altă perspectivă asupra strategiilor, una care să permită atragerea prioritărilor și cu efecte imediate a resurselor externe neconvenționale de dezvoltare.

Omenirea pare să se afle, iar România sigur se află în stadiul în care resursele limitate la cadrul național devin tot mai rare și ajung să genereze și să susțină fenomene de criză.

Ceea ce se anunță a fi singura soluție a depășirii stării de criză este capacitatea națională de a atrage și a pune în valoare surse exogene neconvenționale.

Ce ar însemna acest lucru?

Cu riscul enumerării parțiale, ne permitem să menționăm câteva **sugestii ale căilor de acțiune neconvenționale**:

- 1) internalizarea reprezentărilor mondialiste, pentru a găsi puncte exterioare de inflexiune ale raționamentelor naționale;
- 2) conceperea scenariilor de combinare a factorilor dezvoltării pe termene lungi, între aceștia vizându-se și cei neconvenționali;
- 3) dezideologizarea strategiilor economice și întemeierea lor pe regulile raționalității economice, judecate și ca raport de oportunitate globală;
- 4) recuperarea imediată a fondului uman originar din România și disipat pe Glob și înscrierea lui într-un culoar de pertinență globală.

Cu alte cuvinte, este vorba de o metodă subtilă de a asigura predictibilitatea a ceea ce ar putea fi bine pentru cadrul național în funcție de evoluțiile unui inevitabil cadru global.